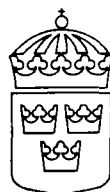

Regeringens proposition 1994/95:133

Prop.
1994/95:133

Några frågor angående EG-domstolen

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 22 december 1994

Ingvar Carlsson

Laila Freivalds
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Som ett led i förberedelserna inför ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen föreslås i propositionen vissa lagändringar som har med EG-domstolen att göra. Nya regler föreslås för att mened inför den domstolen skall kunna behandlas på samma sätt som om brottet begåtts inför en svensk domstol. För att bevisupptagning på begäran av EG-domstolen skall kunna ske i Sverige föreslås också nya regler. Vidare föreslås att det i rättegångsbalken skall tas in regler om att åtal i Sverige mot domare i EG-domstolen skall väckas i Högsta domstolen och att målsäganden inte skall ha åtalsrätt i sådana mål.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 1995.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	4
2.2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ	7
3	Ärendet och dess beredning	8
4	Åtal i Sverige mot domare i EG-domstolen	9
5	Osann utsaga inför EG-domstolen	10
6	Bevisupptagning åt EG-domstolen	11
7	Ikraftträdande	13
Bilaga 1	Lagrådsremissens lagförslag	14
Bilaga 2	Lagrådets yttrande	18
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 december 1994		21

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 3 § och 20 kap. 10 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Högsta domstolen *tillkommer att* som första domstol *upptaga* mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, *riksdagens ombudsman*, justiekanslern, riksåklagaren eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.

Högsta domstolen *tillkommer vidare att* som första domstol pröva *fråga huruvida* justitieråd eller regeringsråd skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att *undergå* läkarundersökning. Högsta domstolen är i övrigt första domstol i mål, beträffande vilka *så föreskrives* i lag.

Föreslagen lydelse

3 kap. 3 §¹

Högsta domstolen *skall* som första domstol *ta upp* mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, *någon av riksdagens ombudsmän*, justiekanslern, riksåklagaren, *domare eller generaladvokat i Europeiska gemenskapernas domstol, domare i Första instansrätten vid denna domstol* eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.

Högsta domstolen *skall* vidare som första domstol pröva *om* justitieråd eller regeringsråd skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att *genomgå* läkarundersökning. Högsta domstolen är i övrigt första domstol i mål beträffande vilka *detta föreskrivs* i lag.

¹ Senaste lydelse 1974:573.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§
om rätt för målsäganden att
väcka åtal eller *övertaga* väckt
åtal gäller *icke* i fråga om brott,
som i utövningen av tjänsten
eller uppdraget har begåtts av

1. statsråd,
2. justitieråd eller regeringsråd,
3. någon av riksdagens ombudsmän eller den som har tjänstgjort i hans ställe,
4. någon annan befattningshavare, mot vilken enligt riksdagsordningen eller annan författning endast något av riksdagens utskott eller annat riksdagsorgan är behörigt att besluta om åtal för sådant brott, *eller*
5. justitiekanslern eller den som har tjänstgjort i hans ställe.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§
om rätt för målsäganden att
väcka åtal eller *överta* väckt åtal
gäller *inte* i fråga om brott som
i utövningen av tjänsten eller
uppdraget har begåtts av

4. någon annan befattningshavare, mot vilken enligt riksdagsordningen eller annan författning endast något av riksdagens utskott eller annat riksdagsorgan är behörigt att besluta om åtal för sådant brott,
5. justitiekanslern eller den som har tjänstgjort i hans ställe, *eller*
6. *domare eller generaladvokat i Europeiska gemenskapernas domstol eller domare i Första instansrätten vid denna domstol.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

² Senaste lydelse 1981:1312.

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 4 b § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed inför Europeiska frihandelssammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha avgivits under laga ed. Begås gärningen av grov oaktsamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Föreslagen lydelse

15 kap.
4 b §¹

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed inför *Europeiska gemenskapernas domstol, inför Första instansrätten vid denna domstol eller* inför Europeiska frihandelsammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha avgivits under laga ed. Begås gärningen av grov oaktsamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Bestämmelserna i 4, 14 och 15 §§ gäller i tillämpliga delar också gärning som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

¹ Senaste lydelse 1993:83.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ

Prop. 1994/95:133

Härigenom förskrivs att 1 § lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Har domstol eller skiljedomstol, vilken det tillkommer att avgöra tvist mellan stater, eller annat internationellt organ, som tillsatts för behandling av sådan tvist, hos Konungen gjort framställning om vidtagande av någon till tvistens behandling hörande åtgärd, såsom upptagande av ed eller av bevis genom vittne, sakkunnig eller syn eller av skriftligt bevis, och varder framställningen av Konungen bifallen, skall den äskade åtgärden vidtagas efter vad i denna lag sägs.

Föreslagen lydelse

1 §

En framställning från domstol eller skiljedomstol, som skall avgöra tvist mellan stater, eller annat internationellt organ, som tillsatts för behandling av sådan tvist, om att vidta någon åtgärd som hör till tvistens behandling, såsom upptagande av ed eller av bevis genom vittne, sakkunnig eller syn eller av skriftligt bevis, skall prövas av regeringen. Om regeringen bifaller framställningen, skall åtgärden vidtas enligt bestämmelserna i denna lag.

En begäran hos Utrikesdepartementet av Europeiska gemenskapernas domstol eller av Första instansrätten vid denna domstol att ett vittne eller en sakkunnig skall höras vid svensk domstol skall av departementet överlämnas till behörig domstol. Den begärda åtgärden skall vidtas enligt bestämmelserna i denna lag. I stället för vad som sägs i 6 § gäller dock att kostnaderna i ärendet skall betalas av den domstol som begärt åtgärden.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Sverige ansökte den 1 juli 1991 om medlemskap i Europeiska gemenskaperna (EG). Förhandlingarna om ett medlemskap avslutades i april 1994 och resulterade i ett anslutningsfördrag mellan Europeiska unionens (EU) medlemsländer och de ansökande länderna Norge, Österrike, Finland och Sverige. Svenska folket har i en folkomröstning den 13 november 1994 sagt ja till ett svenskt medlemskap i EU.

Regeringen har i propositionen 1994/95:19 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen föreslagit bl.a. att riksdagen godkänner anslutningsfördraget, antar viss övergripande lagstiftning med anledning av Sveriges anslutning till unionen samt upphäver lagen (1992:1317) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES-lagen). Dock föreslås att EES-lagen, med undantag för vad som följer av anslutningsfördraget, skall fortsätta att tillämpas på förhållanden som hänför sig till den tid under vilken lagen varit i kraft. Enligt förslag i prop. 1994/95:36 Övergången från EES till EU - vissa kompletterande bestämmelser kommer dessutom EFTA-domstolen, som inrättades efter EES-avtalet, att ges viss fortsatt behörighet enligt ett avtal den 28 september 1994 mellan Finland, Island, Norge, Sverige och Österrike om övergångsbestämmelser för en period efter vissa EFTA-staters anslutning till Europeiska unionen (övergångsavtalet). Riksdagen har den 15 december 1994 bifallit propositionerna.

I EES-lagen finns bl.a. vissa bestämmelser om EFTA-domstolen. Dessa gäller bevisupptagning åt EFTA-domstolen och åtal i Sverige mot domare i EFTA-domstolen. I brottsbalken infördes i samband med EES-avtalets ikraftträdande en ny straffbestämmelse om osann eller ovarsam utsaga inför en internationell domstol och vidare ändrades reglerna om svensk domstols behörighet och svensk lags tillämplighet för att täcka även de nya brotten.

I propositionen Sveriges medlemskap i Europeiska unionen uttalas att erforderliga bestämmelser som motsvarar nuvarande EES-bestämmelser bör införas i annan författning och att regeringen avser att återkomma till riksdagen med sådana förslag.

Inom Justitiedepartementet har utarbetats ett utkast till lagrådsremiss som behandlar frågan om motsvarigheter till de nu nämnda EES-bestämmelserna behövs vid ett svenskt medlemskap i EU. Ett antal myndigheter och organisationer har getts tillfälle att lämna synpunkter på utkastet. Skriftliga yttranden har inkommit från Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Domstolsverket, Riksåklagaren, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund och Sveriges EG-delegation i Bryssel. Yttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju94/4147).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 november 1994 att inhämta Lagrådets

yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 1*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 2*. Lagrådet har anfört synpunkter av huvudsakligen lagteknisk art på förslaget till lag om ändring i lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ och har lämnat övriga förslag utan erinran. Regeringen har i propositionen i huvudsak följt Lagrådets förslag. Vi återkommer till Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.

4 Åtal i Sverige mot domare i EG-domstolen

Regeringens förslag: Rättegångsbalkens regler om Högsta domstolen kompletteras så att det av 3 kap. 3 § uttryckligen framgår att Högsta domstolen som första domstol skall ta upp åtal mot domare och generaladvokater i EG-domstolen och domare i Första instansrätten. Vidare kompletteras 20 kap. 10 § så att målsäganden inte skall ha åtalsrätt i dessa mål.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 17 § EES-lagen skall vid åtal i Sverige mot domare i EFTA-domstolen reglerna i 3 kap. 3 § och 20 kap. 10 § rättegångsbalken tillämpas. Detta innebär att åtal mot domare i EFTA-domstolen skall prövas av Högsta domstolen som första instans och att målsäganden inte har åtalsrätt. Bestämmelsen i 17 § har införts till uppfyllande av artikel 7.1 i protokoll 7 till EES-avtalet, enligt vilken lagföring för brott av en domare i EFTA-domstolen får ske endast enligt särskilda regler.

En motsvarighet finns i artikel 3 i Protokoll om stadgan för EG-domstolen. Här föreskrivs att domare i EG-domstolen skall åtnjuta immunitet mot rättsliga förfaranden. De skall åtnjuta immunitet vad avser åtgärder som de vidtagit i sin tjänsteutövning, även sedan deras uppdrag har upphört. Domstolen kan emellertid häva immuniteten. Om så sker och straffrättsligt förfarande mot en domare vidtas, skall denne ställas inför rätta i någon av medlemsstaterna endast vid den domstol som är behörig att döma ledamöterna av de högsta nationella domstolarna. Av stadgans artikel 8 framgår att artikel 3 skall tillämpas även på generaladvokaterna vid domstolen. Av artikel 44 framgår vidare att artikel 3 skall tillämpas på Första instansrätten och dess ledamöter.

Stadgans artikel 3 är direkt tillämplig i Sverige. Enligt 12 kap. 8 § regeringsformen skall åtal för brott i utövningen av tjänst som ledamot av Högsta domstolen eller Regeringsrätten väckas i Högsta domstolen. I 3 kap. 3 § rättegångsbalken föreskrivs bl.a. att det tillkommer Högsta domstolen att som första domstol ta upp mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, riksdagens ombudsman, justiekanslern, riksåklagaren eller den som utövar något av dessa ämbeten. För att felaktiga motsatsslut inte skall riskeras bör denna uppräknings

befattningshavare kompletteras med domare och generaladvokater i EG-domstolen och domare i Första instansrätten. Även motsvarande uppräknig i 20 kap. 10 § rättegångsbalken bör kompletteras så att målsäganden inte har åtalsrätt när det gäller brott som begåtts av domare eller generaladvokater i EG-domstolen eller av domare i Första instansrätten. Prop. 1994/95:133

5 Osann utsaga inför EG-domstolen

Regeringens förslag: Brottsbalkens bestämmelse om osann respektive ovarsam utsaga inför en internationell domstol utvidgas till att omfatta även mened inför EG-domstolen och Första instansrätten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt artikel 26 i Protokoll om EFTA-domstolens stadga skall mened som begåtts av ett vittne eller en sakkunnig inför EFTA-domstolen behandlas som om motsvarande brott begåtts inför nationell domstol i tvistemål. På anmodan av domstolen skall den berörda EFTA-staten väcka åtal mot gärningsmannen vid behörig nationell domstol.

För att uppfylla artikel 26 infördes den 1 januari 1994 en ny straffbestämmelse i brottsbalken, 15 kap. 4 b §, om osann respektive ovarsam utsaga inför en internationell domstol (prop. 1992/93:81, bet. 1992/93:JuU14, rskr. 1992/93:79, SFS 1993:83 och bet. 1992/93:JuU29, rskr. 1992/93:326, SFS 1993:350 och 1646). Bestämmelsens tillämpningsområde har begränsats till att omfatta endast utsagor inför EFTA-domstolen.

I samband med införandet av 15 kap. 4 b § brottsbalken utvidgades omfattningen av svensk domsrätt till att föreligga oavsett var och av vem brotten osann respektive ovarsam utsaga inför en internationell domstol begåtts (2 kap. 3 § brottsbalken) samt infördes en regel om att åtal får väckas utan särskilt förordnande vid denna typ av brott (2 kap. 5 § brottsbalken).

En motsvarighet till artikel 26 i stadgan för EFTA-domstolen finns i artikel 27 i Protokoll om stadgan för EG-domstolen. Där sägs att en medlemsstat skall behandla mened eller ovarsam utsaga som ett vittne eller en sakkunnig gjort sig skyldig till som om motsvarande brott begåtts inför nationell domstol i tvistemål. På anmodan av domstolen skall den berörda medlemsstaten väcka åtal mot gärningsmannen vid behörig nationell domstol. Av artikel 46 i stadgan framgår att bestämmelsen i artikel 27 är tillämplig även beträffande Första instansrätten vid EG-domstolen.

För att uppfylla artikel 27 i Protokoll om stadgan för EG-domstolen måste de svenska reglerna vara så utformade att vittnen eller sakkunniga som inför EG-domstolen eller Första instansrätten bryter mot en ed kan

behandlas på samma sätt som om brottet begåtts inför svensk domstol. Regeringen föreslår därför att straffbestämmelsen i 15 kap. 4 b § brottsbalken om osann respektive ovarsam utsaga inför en internationell domstol utvidgas till omfatta även brott som begås inför EG-domstolen eller Första instansrätten. På samma sätt som beträffande mened inför EFTA-domstolen kommer bestämmelserna om svensk domsrätt och undantaget från särskild åtalsprövning att bli tillämpliga.

Med anledning av Sveriges anslutning till EU upphävs EES-lagen. Såsom nämnts kommer dock EES-lagen, med undantag för vad som följer av anslutningsfördraget, att fortsätta att tillämpas på förhållanden som hänför sig till den tid under vilken lagen varit i kraft. Vidare kan EFTA-domstolen under en övergångsperiod komma att ges viss fortsatt behörighet enligt det tidigare nämnda övergångsavtalet (se avsnitt 3). Straffbestämmelsen om osann respektive ovarsam utsaga inför en internationell domstol som avser mened inför EFTA-domstolen bör därför behållas.

6 Bevisupptagning åt EG-domstolen

Regeringens förslag: I lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ införs en regel om att lagen gäller även vid bevisupptagning som begärs av EG-domstolen eller Första instansrätten.

Skälen för regeringens förslag: 16 § EES-lagen innehåller en bestämmelse om att lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ skall tillämpas beträffande förhör med vittnen och sakkunniga här i landet enligt övervakningsavtalets bestämmelser. Bakgrunden till bestämmelsen är artikel 25 i stadgan för EFTA-domstolen enligt vilken EFTA-domstolen skall kunna förordna att förhör med vittne eller sakkunnig skall äga rum vid en domstol i det land där vittnet eller den sakkunnige har hemvist. Motsvarande föreskrift finns i artikel 26 i stadgan för EG-domstolen. Denna regel är inte konstruerad så att den riktas till och kan tillämpas av svenska domstolar såsom utfyllnad av de svenska processreglerna; regeln är i stället riktad till EG-domstolen.

Sverige blir genom anslutningen till EU förpliktat att bistå EG-domstolen med bevisupptagning. Frågan är då om det i svensk rätt finns handläggningsregler som automatiskt skulle vara tillämpliga om en begäran om bevisupptagning kommer från EG-domstolen eller om det finns behov av nya regler. I svensk lagstiftning finns två bevisupptagningslagar som kommer i betraktande, dels lagen (1946:816) om bevisupptagning åt utländsk domstol, dels lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ. Dessa lagar är uttryckligen bara tillämpliga när framställningen kommer från "utländsk

domstol" respektive domstol, skiljedomstol eller annat internationellt organ som skall avgöra mellanstatliga tvister. EG-domstolen är visserligen inte en svensk domstol, men den är inte heller en "utländsk domstol" eftersom därmed måste avses en nationell domstol i en annan stat. Den har inte heller till huvudsaklig uppgift att avgöra mellanstatliga tvister. Ingendera lagen är alltså självklart tillämplig på en framställning från EG-domstolen. Enligt regeringens mening är den lämpligaste lösningen att lagen om bevisupptagning åt vissa internationella organ i princip görs tillämplig även vid bevisupptagning som begärs av EG-domstolen. Av artikel 46 i stadgan framgår att artikel 26 är tillämplig även på Första instansrätten vid EG-domstolen. En reglering av bevisupptagning på begäran av EG-domstolen skall därför gälla även begäran om bevisupptagning som kommer från Första instansrätten.

I det förslag som remitterades till Lagrådet angavs i ett nytt andra stycke till 1 § i lagen att åtgärder skall vidtas enligt bestämmelserna i lagen även när bevisupptagning begärs av EG-domstolen eller Första instansrätten. Lagrådet har anmärkt att det i det remitterade förslaget inte uttryckligen anges hos vilket organ en begäran om bevisupptagning av EG-domstolen skall göras och har anført att det, med hänsyn till att första stycket i 1 § behandlar regeringens prövning av framställningar om bevisupptagning, ligger nära till hands att anse att en framställning från EG-domstolen om bevisupptagning skall göras hos regeringen.

Artikel 26 i stadgan för EG-domstolen innehåller att förordnande om förhör med vittne eller sakkunnig skall tillställas den behöriga rättsliga myndigheten för åtgärd i enlighet med föreskrifter som fastställts i rättegångsreglerna. Enligt dessa skall en begäran om bevisupptagning sändas till den behöriga myndighet som för vederbörande stat har tagits upp i en särskild bilaga. I fråga om EFTA-domstolen, för vilken motsvarande reglering gäller, har Sverige anmält Utrikesdepartementet som mottagande myndighet. Mot denna bakgrund är det enligt Lagrådet inte lämpligt med den i lagrådsremissen föreslagna bestämmelsen, som kan uppfattas som om framställningen skall göras hos regeringen. Av bestämmelsen bör därför enligt Lagrådet framgå att begäran om bevisupptagning skall inges till Utrikesdepartementet.

Såsom Lagrådet anført regleras det i EG-rätten vart en begäran av EG-domstolen om bevisupptagning skall sändas. Därför bör detta enligt regeringens mening inte regleras i den svenska lagstiftningen. I stället bör det bara anges att en begäran hos Utrikesdepartementet av EG-domstolen om bevisupptagning skall av departementet överlämnas till behörig domstol och att den begärda åtgärden skall verkställas enligt bestämmelserna i lagen. Därigenom kommer också, såsom Lagrådet påpekat, tydligare än i remissen till uttryck att det inte finns utrymme för någon prövning från regeringens sida av om den av EG-domstolen begärda åtgärden skall vidtas eller ej.

När det gäller vilka åtgärder för bevisupptagning som kan bli aktuella har Lagrådet påpekat att stadgan endast berättigar EG-domstolen att begära bevisupptagning i form av förhör med vittne eller sakkunnig.

Den svenska bestämmelsen i frågan bör därför begränsas till sådan bevisupptagning. Prop. 1994/95:133

I fråga om kostnader som uppkommer vid bevisupptagning framgår av 6 § i lagen att staten skall svara för dessa. Enligt EG-domstolens stadga och rättegångsregler gäller emellertid att EG-domstolen skall svara för kostnaderna om den inte ålägger någon part att stå för dem. Därför bör, såsom Lagrådet framhållit, undantag göras från vad som föreskrivs i 6 § om ansvar för kostnader.

7 Ikraftträdande

Lagändringarna bör träda i kraft snarast, lämpligen den 1 april 1995.

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 3 § och 20 kap. 10 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 kap.
3 §²

Högsta domstolen *tillkommer att* som första domstol *upptaga* mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, *riksdagens ombudsman*, justitiekanslern, riksåklagaren eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.

Högsta domstolen *tillkommer vidare att* som första domstol pröva *fråga huruvida* justitieråd eller regeringsråd skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att *undergå* läkarundersökning. Högsta domstolen är i övrigt första domstol i mål, beträffande vilka *så föreskrives* i lag.

Högsta domstolen *skall* som första domstol *ta upp* mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, *någon av riksdagens ombudsmän*, justitiekanslern, riksåklagaren, *domare eller generaladvokat i Europeiska gemenskapernas domstol, domare i Första instansrätten vid denna domstol* eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.

Högsta domstolen *skall* vidare som första domstol pröva om justitieråd eller regeringsråd skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att *genomgå* läkarundersökning. Högsta domstolen är i övrigt första domstol i mål beträffande vilka *detta föreskrivs* i lag.

20 kap.
10 §³

Bestämmelserna i 8 och 9 §§ om rätt för målsäganden att

Bestämmelserna i 8 och 9 §§ om rätt för målsäganden att

² Senaste lydelse 1974:573.

³ Senaste lydelse 1981:1312.

väcka åtal eller *övertaga* väckt åtal gäller *icke* i fråga om brott, som i utövningen av tjänsten eller uppdraget har begåtts av

1. statsråd,
2. justitieråd eller regeringsråd,
3. någon av riksdagens ombudsmän eller den som har tjänstgjort i hans ställe,
4. någon annan befattningshavare, mot vilken enligt riksdagsordningen eller annan författning endast något av riksdagens utskott eller annat riksdagsorgan är behörigt att besluta om åtal för sådant brott, *eller*
5. justitiekanslern eller den som har tjänstgjort i hans ställe.

väcka åtal eller *överta* väckt åtal gäller *inte* i fråga om brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget har begåtts av

4. någon annan befattningshavare, mot vilken enligt riksdagsordningen eller annan författning endast något av riksdagens utskott eller annat riksdagsorgan är behörigt att besluta om åtal för sådant brott,

5. justitiekanslern eller den som har tjänstgjort i hans ställe, *eller*

6. *domare eller generaladvokat i Europeiska gemenskapernas domstol eller domare i Första instansrätten vid denna domstol.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 4 b § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.
4 b §¹

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed inför Europeiska frihandelssammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha avgivits under laga ed. Begås gärningen av grov oaktksamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Om ett vittne eller en sakkunnig under ed *inför Europeiska gemenskapernas domstol, inför Första instansrätten vid denna domstol eller* inför Europeiska frihandels-sammanslutningens domstol, EFTA-domstolen, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för osann utsaga inför en inter-nationell domstol till påföljd enligt 1 §, om utsagan här i riket skulle ha avgivits under laga ed. Begås gärningen av grov oaktksamhet, döms för ovarsam utsaga inför en internationell domstol till påföljd enligt 3 §.

Bestämmelserna i 4, 14 och 15 §§ gäller i tillämpliga delar också gärning som avses i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

¹ Senaste lydelse 1993:83.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ

Prop. 1994/95:133
Bilaga 1

Härigenom förskrivs att 1 § lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Har domstol eller skiljedomstol, vilken det tillkommer att avgöra tvist mellan stater, eller annat internationellt organ, som tillsatts för behandling av sådan tvist, hos Konungen gjort framställning om vidtagande av någon till tvistens behandling hörande åtgärd, såsom upptagande av ed eller av bevis genom vittne, sakkunnig eller syn eller av skriftligt bevis, och varder framställningen av Konungen bifallen, skall den äskade åtgärden vidtagas efter vad i denna lag sägs.

En framställning från domstol eller skiljedomstol, som skall avgöra tvist mellan stater, eller annat internationellt organ, som tillsatts för behandling av sådan tvist, om att vidta någon åtgärd som hör till tvistens behandling, såsom upptagande av ed eller av bevis genom vittne, sakkunnig eller syn eller av skriftligt bevis, skall prövas av regeringen. Om regeringen bifaller framställningen, skall åtgärden vidtas enligt bestämmelserna i denna lag.

En sådan åtgärd skall också vidtas enligt bestämmelserna i denna lag när bevisupptagning begärs av Europeiska gemenskapernas domstol eller av Första instansrätten vid denna domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1995.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1994-12-08

Närvarande: justitierådet Torkel Gregow, justitierådet
Lars Å. Beckman, regeringsrådet Sigvard Holstad.

Enligt en lagrådsremiss den 24 november 1994 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över

1. Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken,
2. Förslag till lag om ändring i brottsbalken,
3. Förslag till lag om ändring i lagen (1946:818) om bevisupptagning åt vissa internationella organ.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Göran Anér och hovrättsassessorn Kristina Engholm.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till lag om ändring i lagen om bevisupptagning åt vissa internationella organ

Enligt artikel 26 i stadgan för Europeiska gemenskapernas domstol (EG-domstolen) får domstolen förordna att ett vittne eller en sakkunnig skall höras av den behöriga rättsliga myndigheten på hans bostadsort. Bestämmelsen är enligt artikel 46 tillämplig även beträffande Första instansrätten vid EG-domstolen. Genom anslutning till Europeiska unionen blir Sverige förpliktat att bistå med sådan bevisupptagning. Denna förpliktelse föreslås i remissen komma till uttryck i ett nytt andra stycke i 1 § i förevarande lag.

I 1 § föreskrivs nu att, om domstol eller skiljedomstol, vilken det tillkommer att avgöra tvist mellan stater, eller annat internationellt organ, som tillsatts för behandling av sådan tvist, hos Konungen har gjort framställning om vidtagande av någon till tvistens behandling hörande åtgärd, såsom upptagande av ed eller av bevis genom vittne, sakkunnig eller syn eller av skriftligt bevis, och framställningen bifalls av Konungen, den åskade åtgärden skall vidtas efter vad som sägs i lagen. I remissen föreslås en språklig modernisering av bestämmelsen. Bl.a. föreslås att ordet "Konungen" ersätts av "regeringen".

I det föreslagna andra stycket anges att en sådan åtgärd också skall vidtas enligt bestämmelserna i lagen när bevisupptagning begärs av EG-domstolen eller av Första instansrätten.

I den nya bestämmelsen anges alltså inte uttryckligen hos vilket organ en begäran om bevisupptagning av EG-domstolen eller Första instansrätten skall göras. Mot bakgrund av första stycket i paragrafen ligger det nära till hands att anse att framställningen skall göras hos regeringen. Bestämmelsen kan möjligen i stället uppfattas så, att den över huvud inte reglerar den frågan.

Den nyssnämnda artikel 26 i stadgan för EG-domstolen innehåller att förordnande om förhör med vittne eller sakkunnig skall tillställas den behöriga rättsliga myndigheten för åtgärd i enlighet med föreskrifter

som fastställts i rättegångsreglerna. Enligt EG-domstolens rättegångsregler skall en begäran om bevisupptagning sändas till den behöriga myndighet som för vederbörande stat tagits upp i en särskild bilaga; detsamma torde gälla i fråga om Första instansrätten. I fråga om EFTA-domstolen, för vilken motsvarande reglering gäller, har Sverige anmält Utrikesdepartementet såsom mottagande myndighet. Vid föredragningen inför Lagrådet har upplysts att det finns anledning att utgå från att samma myndighet kommer att utses då det gäller begäran om bevisupptagning från EG-domstolen eller Första instansrätten.

Mot bakgrund av det nu sagda kan det inte anses lämpligt med en bestämmelse som kan uppfattas som om framställningen skall göras hos regeringen. Av bestämmelsen bör framgå att begäran om bevisupptagning skall inges till Utrikesdepartementet. Det bör också framgå tydligare än som skett i remissen att någon prövning av en begäran om bevisupptagning inte skall göras av det mottagande organet.

Som framgår av vad som sagts i det föregående är EG-domstolen och Första instansrätten berättigade att begära bevisupptagning endast i form av förhör med vittne eller sakkunnig. Det synes lämpligt att en bestämmelse i saken begränsas till sådan bevisupptagning.

I fråga om kostnader som uppkommer för bevisupptagning innebär lagen om bevisupptagning åt vissa internationella organ att staten skall svara för kostnaderna (6 §). Enligt EG-domstolens rättegångsregler (se även artikel 26 i stadgan) gäller emellertid att EG-domstolen skall betala kostnaderna; domstolen är oförhindrad att efter skälighet ålägga part i målet att stå för kostnaderna. Vad nu sagts torde också gälla beträffande Första instansrätten. På grund av det anförda bör undantag göras från vad som föreskrivs i 6 §.

Mot bakgrund av vad nu sagts är det enligt Lagrådets mening lämpligt att en bestämmelse om bevisupptagning åt EG-domstolen och Första instansrätten tas upp i en särskild paragraf efter 1 § - 1 a § - och ges förlagsvis följande lydelse:

"En begäran av Europeiska gemenskapernas domstol eller av Första instansrätten vid denna domstol att ett vittne eller en sakkunnig skall höras vid svensk domstol inges till Utrikesdepartementet, som skall överlämna ärendet till behörig domstol. Den begärda åtgärden skall vidtas enligt bestämmelserna i denna lag. I stället för vad som sägs i 6 § gäller dock att kostnaderna i ärendet skall betalas av den domstol som begärt åtgärden."

Om bestämmelsen tas upp i en särskild paragraf, påkallar detta en jämkning av 2 § första stycket.

Lagrådet vill tillägga följande.

Lagen om bevisupptagning åt vissa internationella organ avser fall då framställningen om bevisupptagning skall underkastas prövning av ett icke judiciellt organ. Lagen är dessutom ålderdomlig till sin utformning. Placering av den nya bestämmelsen i denna lag bör därför ses som ett provisorium.

I remissen har som nämnts föreslagits att lydelsen av 1 § moderniseras. Detta ger ett något egendomligt intryck med hänsyn till att övriga sju paragrafer skall vara oförändrade. I 2 § nämns t.ex.

"Konungen". Om den nya regleringen i enlighet med Lagrådets förslag Prop. 1994/95:133
tas upp i en särskild paragraf, torde emellertid frågan om jämkning av Bilaga 2
lydelsen av 1 § förfalla.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 december 1994

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden
Sahlin, Hjelm-Wallén, Peterson, Hellström, Freivalds, Wallström,
Persson, Tham, Schori, Blomberg, Heckscher, Hedborg, Andersson,
Uusmann, Nygren, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson

Föredragande: statsrådet Freivalds

Regeringen beslutar proposition 1994/95:133 Några frågor angående
EG-domstolen.

